

STATISTIK & ANALYS

Stig Forneng
2005-07-12

Olika utbildningsvägar för män och kvinnor

Både män och kvinnor fortsätter nu i stor utsträckning till utbildningar vid universitet och högskolor. I 25-årsåldern har nästan 40 procent av männen och drygt 50 procent av kvinnorna börjat på en högskoleutbildning. Men män och kvinnor går olika vägar i högskolan. Litet förenklat kan man säga att männen väljer teknisk utbildning och kvinnorna väljer utbildningar som leder till yrken inom skola, vård eller omsorg.

Bara en fjärdedel av de nära 340 000 studenterna vid landets universitet och högskolor går på kurser som har en jämn könsfördelning. Många utbildningsmiljöer är påtagligt enkönade. Det är vanligare att den procentuella fördelningen mellan könen är snedare än 80–20 än att den är jämnare än 60–40.

Könssegregeringen i den högre utbildningen är ett tecken på att traditioner och könsroller i många fall fortfarande lägger hinder i vägen för ett fritt val av utbildning. Det mest negativa med den sneda könsfördelningen i utbildningarna är dock att utbildningsvalen förebådar ett framtida arbetsliv som i många stycken kommer att bli lika könsuppdelat som dagens.

Den segregerade arbetsmarknaden

Av de 30 största yrkesgrupperna på dagens arbetsmarknad, vilka tillsammans svarar för hälften av de dryga 4 miljoner som förvärvsarbetar, är det bara fyra som har en jämn könsfördelning, det vill säga en könsfördelning som befinner sig i intervallet 40 – 60 procent. Det vanliga är att yrket domineras av endera män eller kvinnor.

I den stora gruppen vård- och omsorgspersonal, till exempel, är 90 procent kvinnor. Lika sned är könsfördelningen i andra stora kvinnodominerade yrkesgrupper som förskollärare och fritidspedagoger, sjuksköterskor, kontorssekreterare och data-registrerare, bokförings- och redovisningsassistenter.

Flera av dessa grupper har högskoleutbildning. Andra kvinnodominerade grupper med högskoleutbildning är sjukgymnaster, tandhygienister, psykologer, socialsekreterare och grundskollärare. I dessa yrkesgrupper är mellan 75 och 85 procent kvinnor.

Bland de mest mansdominerade yrkesgrupperna på arbetsmarknaden finns byggnads- och anläggningarbetare, byggnadshantverkare, fordonsförare, maskin- och

motorreparatörer och el- och telemontörer. Det är yrken som inte kräver högskoleutbildning. Det gör däremot den största yrkesgruppen bland männen: ingenjörer och tekniker (85 procent män). Det gör också civilingenjörsyrket som är en annan stor yrkesgrupp där 79 procent är män.

Av de 30 största yrkesgrupperna bland de förvärvsarbetande är det bara grupperna (1) företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän, (2) gymnasielärare, (3) administratörer i offentlig förvaltning och (4) hälso- och sjukvårdsspecialister, som har en könsfördelning som ligger inom intervallet 40–60. (Uppgifterna om könsfördelningen i yrkena avser 2003 och är hämtade från Statistiska centralbyråns yrkesregister, se till exempel www.scb.se.)

Det börjar i gymnasieskolan

Uppdelningen i skilda karriärvägar för män och kvinnor märks tydligt redan i gymnasieskolan. Bara 4 av de 17 nationella programmen i gymnasieskolan har en någorlunda jämn könsfördelning, det vill säga en fördelning som ligger inom intervallet 40–60 procent av vardera könet. De fyra är programmen med inriktning mot handel och administration respektive hotell- och restaurang, medieprogrammet samt det naturvetenskapliga programmet. På dessa program går en knapp tredjedel av eleverna i gymnasieskolan. Övriga 13 nationella program, med två tredjedelar av eleverna, har ojämn eller mycket ojämn könsfördelning. Bland dem med den ojämnaste könsfördelningen finns bygg, el, energi, fordon, industri, omvårdnad och teknik. På alla dessa program tillhör cirka 90 procent eller fler det överrepresenterade könet.

Könsfördelningen på programmen i gymnasieskolan speglar i stor utsträckning könsfördelningen inom de yrken de är inriktade mot och sambandet är tydligast för de utbildningar som har den tydligaste yrkesinriktningen. I allmänhet är det liten skillnad i könsfördelning mellan de nytillträdande i yrket och de som redan är verksamma på arbetsmarknaden. Utbildningsväsendet bidrar med andra ord inte i någon högre grad till bryta segregationen på arbetsmarknaden.

För män och kvinnor som väljer den mest teoretiskt inriktade utbildningen i gymnasieskolan är könsskillnaderna i programval mindre. Det naturvetenskapliga programmet, från vilket cirka 80 procent fortsätter till universitet och högskolor, har bara en svag övervikt av män och på det program som har den näst högsta övergången till högre studier, det samhällsvetenskapliga programmet, är relationen mellan kvinnor och män två till ett. Flertalet av de program som har en tydlig yrkesinriktning har ju, som vi sett, en betydligt snedare fördelning mellan könen än så.

Ojämn könsfördelning på de flesta utbildningar

Bland alla som börjar vid universitet och högskolor är ungefär 60 procent kvinnor och 40 procent män. En viss snedhet i könsfördelningen i den högre utbildningen är således redan från början garanterad, men huvudförklaringen till att en så liten del som en fjärdedel av kurserna har en könsfördelning inom intervallet 40–60 procent är att män och kvinnor i så hög grad väljer olika utbildningar.

Bland de 29 000 kvinnor som började på utbildningar inriktade mot en yrkesexamen läsåret 2003/04 valde 80 procent utbildningar med inriktning mot skola, vård eller

omsorg. Bland de 17 000 män som började på utbildningsprogram inriktade mot en yrkesexamen samma år valde över hälften en utbildning med teknisk inriktning, vanligen en högskoleingenjörs- eller civilingenjörsutbildning. Och skillnaderna mellan könen består på vägen genom utbildningarna och fram till utträdet på arbetsmarknaden.

Som exempel kan nämnas att bland examinerade läsåret 2003/04 var det bara tre av det dryga tjugotalet yrkesexamensgrupper med fler än hundra avlagda examina som hade en jämn könsfördelning, det vill säga en andel män respektive kvinnor inom intervallet 40 till 60 procent. Dessa tre var arkitektexamen, konstnärlig examen och läkarexamen.

För övriga examensgrupper gällde alltså att könsfördelningen var snedare än 40–60. Det gäller bland annat lärare, civilingenjörer, högskoleingenjörer, sjuksköterskor, socionomer, sjukgymnaster, psykologer och agronomer. Inom dessa examensgrupper är kvinnorna i majoritet i alla grupper utom bland civilingenjörer och högskoleingenjörer.

Bland de examensgrupper som under de senaste åren har rört sig från jämn könsfördelning till kvinnodominans märks juristutbildningen, tandläkarutbildningen och utbildningen av teologie kandidater.

Utbildningsinriktningens betydelse för könsfördelningen innebär naturligtvis att det blir skillnader i andel män och andel kvinnor mellan olika lärosäten beroende på vilka utbildningar de ger. Lärosäten med mycket teknisk utbildning och mycket lärarutbildning har högre respektive lägre andel män än vad som gäller för genomsnittet av lärosäten och dessa lärosäten tenderar också att ha en lägre andel studenter på kurser med jämn könsfördelning.

Vid sidan av Idrottshögskolan i Stockholm är det framför allt lärosäten med stor bredd i utbildningsutbudet, inklusive en stor samhällsvetenskaplig sektor, som tillhör de lärosäten som har den högsta andelen studenter på kurser med jämn könsfördelning.

Genomsnittsvärdet för andelen av studenterna som går på kurser med jämn könsfördelning, 25 procent, har varit i stort sett oförändrad under de fem år – från läsåret 1999/2000 som Högskoleverket har tagit fram motsvarande uppgifter. Det handlar om förändringar på någon procentenhet, upp eller ner, under de fem åren. För hela perioden gäller dessutom att det är vanligare att studenterna går på kurser med mycket ojämn könsfördelning, det vill säga att minst 80 procent av studenterna tillhör det dominerande könet och att minoriteten är 20 procent eller mindre, än att könsfördelningen är jämn.

Teknisk kommentar

Andelen studenter på kurser med jämn könsfördelning avser helårsstudenter. Det betyder att kurserna har getts vikt efter både antal kursdeltagare och kursens längd. En 10-poängskurs med 30 studenter har dubbelt så stor vikt som en 5-poängskurs med lika många studenter. Räknat i helårsstudenter, där ett helt år omfattar 40 poäng, blir antalet helårsstudenter 7,5 i det första fallet och 3,75 i det andra.

Andel studenter	Andel män
på kurser	av alla studenter
med jämn	hösten 2004, %

	könsfördelning 2003/04	
Idrottshögskolan i Stockholm	55	49
Lunds universitet	35	46
Stockholms universitet	33	39
Uppsala universitet	33	40
Högskolan på Gotland	31	42
Södertörns högskola	31	34
Högskolan i Halmstad	30	42
Karlstads universitet	30	34
Högskolan i Gävle	27	37
Umeå universitet	27	38
Örebro universitet	27	35
Göteborgs universitet	26	34
Högskolan i Jönköping	26	36
Växjö universitet	26	39
Högskolan Dalarna	25	39
Luleå tekniska universitet	25	47
Mälardalens högskola	25	38
Högskolan i Kalmar	23	40
Högskolan Kristianstad	23	28
Högskolan i Skövde	21	39
Malmö högskola	20	33
Karolinska institutet	19	21
Mittuniversitetet	18	37
Högskolan i Borås	17	30
Kungl. Tekniska högskolan	17	72
Linköpings universitet	17	47
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	15	31
Blekinge tekniska högskola	14	55
Sveriges lantbruksuniversitet	13	36
Chalmers tekniska högskola	12	76
Lärarhögskolan i Stockholm	7	18
Riket	25	40

I tabellen är lärosätena ordnade efter andelen av studenterna vid lärosätet som går på kurser med jämn könsfördelning. För de konstnärliga högskolorna som alla har ett litet antal studenter och många olika kurser redovisas inga uppgifter i tabellen. Av den högra kolumnen framgår hur könsfördelningen vid lärosätet ser ut, andelen män redovisas i tabellen och därmed indirekt också andelen kvinnor.